

Munich Personal RePEc Archive

Mediation in the context of the right of effective domestic law protection means

Shirvanyan, Mariyana and Danev, Vladimir

2021

Online at <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/109908/>
MPRA Paper No. 109908, posted 30 Sep 2021 05:35 UTC

МЕДИАЦИЯТА В РАЗЛИЧНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ СФЕРИ

СБОРНИК С ДОКЛАДИ ОТ НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

Издателство „Наука и икономика“
Икономически университет – Варна

МЕДИАЦИЯТА В РАЗЛИЧНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ СФЕРИ
THE MEDIATION IN THE DIFFERENT PUBLIC SPHERES

Сборник с доклади
Conference proceedings

**МЕДИАЦИЯТА
В РАЗЛИЧНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ СФЕРИ
Сборник с доклади**

**THE MEDIATION
IN THE DIFFERENT PUBLIC SPHERES
Conference proceedings**

Сборникът се издава като резултат от национална научна конференция „Медиацията в различните обществени сфери“, проведена на 11 май 2021 г. в Икономически университет – Варна. Научният форум е организиран от Университетски център по медиация – ИУ-Варна, Институт „Итера“ и Камара на медиаторите в България. Научният форум е проведен по проект НПК 294/2021 г. съгласно договор за частично финансиране на научен форум по реда на Наредба за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност, обн. в ДВ, бр. 73 от 16.09.2016 г., в сила от 01.01.2017 г, приета с ПМС №233 от 10.09.2016 г.

Всички публикувани материали са рецензирани от утвърдени и водещи в съответната научна област специалисти, включени в Редакционния съвет. Авторите носят отговорност за съдържанието на предоставените доклади.

The book is published as a result of a national conference “The mediation in the different public spheres”, which took place at 11 May 2021 in the University of Economics – Varna. The scientific forum was organized by the Legal Studies Department, Institute “Itera” and Chamber of the mediators in Bulgaria. The scientific forum was carried out on project SPC –294/2021, pursuant to contract for partial financing of scientific forum according to Regulation for the conditions and order of evaluation, planning, distribution and spending of funds from the state budget for financing of the inherent for the state higher schools scientific or artistic activity, promulgated State Gazette 73/16.09.2016, effective of 01.01.2017, adopted by decree of the Council of ministers No233 /10.09.2016 г. All published reports are refereed by acknowledged and leading specialists in the respective scientific area, members of the Editorial board. The authors are solely responsible for the content of the submitted reports.

Тази книга или нейните части не могат да бъдат възпроизвеждани или предавани под каквато и да е форма, или по какъвто и да е начин, електронен или механичен, и копирани без писменото разрешение на издателя.

This book or its parts may not be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, and copied without the written permission of the publisher.

© Издателство „Наука и икономика“,
Икономически университет – Варна, 2021.

© University publishing house „Science and Economics“
University of Economics –Varna, 2021.

ISSN 2738-8794

DOI: <https://doi.org/10.36997/MDPS2021>

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател

Доц. д-р Андрияна Андреева – ръководител на Университетски център по медиация ИУ – Варна

Членове:

Лиляна Савова – председател на Камарата на медиаторите в България и Институт „Итера“

Венета Иванова – Камара на медиаторите в България и Институт „Итера“

Доц. д-р Галина Йолова – Университетски център по медиация ИУ – Варна

Гл. ас. д-р Диана Димитрова – Университетски център по медиация ИУ – Варна

Ивелина Тодорова – Университетски център по медиация ИУ – Варна

Милена Комитска – Университетски център по медиация ИУ – Варна

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Доц. д-р Андрияна Андреева – ръководител катедра „Правни науки“, ИУ – Варна

Доц. д-р Галина Йолова – катедра „Правни науки“, ИУ – Варна

Доц. д-р Андрей Александров – ИДП при БАН

КОНТАКТИ:

9002, гр. Варна, бул. „Княз Борис I“ №77

Икономически университет – Варна

Университетски център по медиация

E-mail: mediation@ue-varna.bg

ORGANIZING COMMITTEE

Chairman:

Assoc. Prof. Andriyana Andreeva, PhD – Head of the University center for mediation University of Economics - Varna

Members:

Lilyana Savova – Chairman of the Chamber of Mediators in Bulgaria, Institute Itera

Veneta Ivanova - Chamber of Mediators in Bulgaria, Institute Itera

Assoc. Prof. Galina Yolova, PhD - University center for mediation UE-Varna

Chief Assist. Prof. Diana Dimitrova, PhD - University center for mediation UE-Varna

Ivelina Todorova - University center for mediation UE-Varna

Milena Komitska - University center for mediation UE-Varna

EDITORIAL BOARD

Assoc. Prof. Andriyana Andreeva, PhD – Head of “Legal sciences” Department, UE-Varna

Assoc. Prof. Galina Yolova, PhD – “Legal sciences” Department, UE-Varna

Assoc. Prof. Andrey Alexandrov, PhD - Institute for Legal Researches, BAS

CONTACTS:

9002, Varna, 77, Knyaz Boris I Blvd.

University of Economics - Varna

University center for mediation

E-mail: mediation@ue-varna.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

1. **Ана Джумалиева, ВСУ „Черноризец Храбър“**
Възможности за приложение на медиацията
в производството по дискриминация 11
2. **Дарина Зиновиева, ИДП при БАН,
ЮФ на ПУ „П. Хилендарски“**
Медиация и медиатори в здравеопазването..... 24
3. **Надежда Йонкова, ИДП при БАН**
Медиация и изкуствен интелект 38
4. **Марин Маринов, Окръжен съд – Варна**
Медиацията като част от съдебната реформа..... 55
5. **Галина Ковачева, ВСУ „Черноризец Храбър“**
Конфликтът във взаимодействието между престъпника
и жертвата и институтът на медиацията 61
6. **Владимир Досев, ИУ – Варна**
Езикови особености на медиацията..... 72
7. **Марияна Ширванян, Административен съд – Варна,
Владимир Данев,
докторант Русенски университет „Ангел Кънчев“**
Медиацията в контекста на правото на ефективни
вътрешноправни средства за защита 81
8. **Владимир Данев,
докторант Русенски университет „Ангел Кънчев“**
Медиацията като алтернатива
на дисциплинарното производство..... 89
9. **Гергана Върбанова, Адвокатска колегия – Варна**
Дигитална трансформация в процеса на медиация..... 101
10. **Виолета Владова-Иванова, ИУ – Варна**
По някои въпроси за медиацията в търговските отношения ... 108

11. **Даниела Петрова, ТУ – Варна**
Международноправна уредба на медиацията в ЕС..... 119
12. **Станислава Касикова,**
Център за алтернативно решаване на спорове „Консенсус“
Медиацията в решаването на потребителски спорове
в публичния сектор – преглед на чуждестранния опит
и възможностите пред българския модел 136
13. **Никола Живков, Мариета Живкова, докторанти**
по „Политология“ при катедра „Политология, социология
и културология“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
За медиацията като нова култура за решаване на спорове..... 148
14. **Андрияна Андреева, ИУ – Варна**
Приложение на методите на медиацията –
от висшето образование до пазара на труда 158
15. **Лиляна Савова, Институт „Итера“, докторант към БАН**
Модел за въвеждане на медиацията
в предучилищното образование 169
16. **Венета Иванова, докторант към МУ – Варна**
Концепция за развитие на емоционални компетентности
и умения за управление на конфликти чрез методите
на медиацията във възрастта 3-7 години..... 178
17. **Диана Димитрова, ИУ – Варна**
Медиацията като учебна дисциплина
във висшите училища..... 185
18. **Недялка Александрова, ИУ – Варна**
Знанието за медиацията в международния бизнес..... 196
19. **Жасмина Иванова Райкова, ИУ – Варна**
Медиация в образованието 207
20. **Марчела Петрова, Детска градина №23 „Иглика“ – Варна**
Интегриране на медиацията
в предучилищното образование..... 218

21. **Галина Йолова, ИУ – Варна**
За някои възможни аспекти на медиацията
при здравноосигурителните правоотношения..... 231
22. **Даниела Петрова, ТУ – Варна**
Правна регламентация на здравния медиатор
и неговото въздействие върху устойчивото развитие
на социалния капитал..... 243

**МЕДИАЦИЯТА В КОНТЕКСТА НА ПРАВОТО
НА ЕФЕКТИВНИ ВЪТРЕШНОПРАВНИ СРЕДСТВА
ЗА ЗАЩИТА**

Марияна Ширванян
Съдия, Административен съд – Варна
Владимир Данев
Докторант, Русенски университет „Ангел Кънчев“

**MEDIATION IN THE CONTEXT OF THE RIGHT
OF EFFECTIVE DOMESTIC LAW PROTECTION MEANS**

Mariyana Shirvanyan
Judge in the Administrative court Varna
Vladimir Danev
PhD student Russe University “Angel Kanchev”

Резюме: В настоящия доклад е разгледана медиацията като правен институт, даващ допълнителни, освен съдебните процедури, възможности за разрешаването на конфликти и в този аспект, гарантиращ защитата на правата на лицата.

Ключови думи: *медиация, защита на правата на човека*

Abstract: This report examines mediation as a legal institution that provides additional, in addition to judicial procedures, opportunities for resolving conflicts and in this aspect guarantees the protection of the rights of individuals.

Key words: *mediation, protection of human rights*

Doi: <https://doi.org/10.36997/MDPS2021.7>

Въведение

Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ, Конвенцията) регламентира защитата на правата на човека в гражданско-правен и политически аспект чрез международни механизми,

въведени на национално ниво в правния ред на държавите членки по нея. Предвидено е прякото ѝ приложение чрез инкорпориране на нейните принципи и разпоредби в националните правни системи. Един от въведените правно значими в Конвенцията принципи е задължението на държавите членки по нея да регламентират ефективни вътрешноправни средства за защита на правата на пребиваващите на техните територии лица. В този контекст ще бъде разгледана предвидената по нормативен път възможност за провеждане на медиация при решаването на спорове от правен и неправилен характер в законодателството на Република България.

Цел на доклада е да се анализира уредбата на института на медиацията в съответствието на правната му регламентация с изискването, поставено от ЕКПЧ, за въвеждане в националното законодателство на държавите членки по нея на ефективни вътрешноправни средства за защита. Предвид реализацията на поставената цел се извеждат и основните задачи:

1. Анализиране спецификите на медиацията с присъщите ѝ принципи, инструментариум и тенденции на прилагане.

2. Извеждане на изводи относно ефективността ѝ като средство за разрешаване на правни и неправни спорове (средство за защита на правата на лицата, пребиваващи на територията на Република България).

За осъществяване на поставената цел се използват комплексно традиционните за правните изследвания методи – нормативен анализ, индукция, обобщение.

Изложение

Република България е държава членка по ЕКПЧ от 1992 г. В това качество е предприела на ниво национално законодателство законодателни промени за въвеждане на принципите и разпоредбите на Конвенцията за защита на субективните права на човека чрез закрепването им в Конституцията и правила – юридически гаранции за реализацията на субективните права на ниво закони и подзаконов нормативни актове (Петров 1997; Куманова 2019). Регламентирани са съдебни процедури за спорове, които на предходен етап са

разрешавани от органи, които не са били част от съдебната система (например при някои трудови спорове, които са били разглеждани от помирителни комисии). Въвеждането на възможност за достъп до съд е едно от ефективните вътрешноправни средства за защита на правата на гражданите, предвидено в чл.13 от Конвенцията. Достъпът до съд не изчерпва изискването на посочената разпоредба на ЕКПЧ за създаване на ефективни вътрешноправни средства за защита на субективните права на гражданите, изведени в Конвенцията и Конституцията на Република България. Съгласно разпоредбата на чл.13 ЕКПЧ „Всеки, чиито права и свободи, предвидени в тази конвенция, са нарушени, трябва да разполага с ефикасни вътрешноправни средства за тяхната защита от съответната национална институция дори и нарушението да е извършено от лица, действащи в качеството си на представители на официалните власти.” Това налага изследването на възможност за регламентирането на други ефективни средства за защита на правата на лицата, освен възможността за достъп до съд. Други възможни средства за защита на правата на гражданите са и правото на жалба до различни по компетентност органи, чиито актове са задължителни за страните по спора (горестоящ орган на органа издал оспорения акт; Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда” чрез териториалните ѝ звена във връзка с оплаквания за нарушаване на трудовото законодателство (Андреева, Димитрова 2019) (Димитрова 2020) от страна на работодателя и правото на разглеждане на спора от арбитраж.

В последните години като възможен механизъм за решаване на спорове се разглежда процедурата по медиация както във фазата на съдебното производство, така и като предшестваща съдебното производство или напълно отделена от него. Възможността за провеждане на процедури по медиация е нормативно установена в приетия през 2004 г. в Р България Закон за медиацията. В него са уредени отношенията, свързани с медиацията, като алтернативен способ за разрешаване на правни и неправни спорове. Медиацията е процедура, при провеждането на която се спазват следните принципи – доброволност и равнопоставеност, неутралност и безпристрастност, поверителност и изпълняемост на постигнатото споразумение. Тези принципи предпоставят:

✓ **Първо** – **доброволност, което води и до равни възможности** на страните за участие в процедурата по медиация. Участието им по тяхна воля в процедурата гарантира спазването на установените в началото на процедурата правила, както и възможност по всяко време да се оттеглят.

✓ **Второ** – **медиаторът не проявява пристрастие** и не налага решение по спора. Поставено е изискване всички въпроси да се уреждат след обсъждането им между страните и по взаимното им съгласие.

✓ **Трето** – **разискванията във връзка със спора, по който се провежда процедурата по медиация, са поверителни**. Всички участници в процедурата по медиация имат нормативно въведено задължение да пазят в тайна всички обстоятелства, факти и документи, които са им станали известни. Предвидено е, че медиаторът не може да свидетелства за обстоятелства, доверени му от участниците и имащи значение за решаването на спора – предмет на медиацията, освен с изричното съгласие на участника, който ги е доверил.

✓ **Четвърто** – **споразумението, постигнато в процедура по медиация, има силата на съдебна спогодба** и подлежи на одобрение от районните съдилища в страната.

От формалните принципи, изведени по-горе, като тяхна функция (пряка последица) възникват важни неформални принципи, които са с не по-малка значимост и ефективност, както следва:

✓ **Първо** – **своевременност**, доколкото чрез процедура по медиация е възможно да се разреши спор дори при провеждане на една среща, а времето за приключване на съдебно дело може да отнеме значително време, дори години.

✓ **Второ** – **икономичност**, предвид обстоятелството, че към настоящия момент към голяма част от съдебните райони по линия на проекти има разкрити центрове за медиация, като е заложено безплатно за страните провеждане на медиация при тях, за разлика от съдебните дела, за образуването на които се дължат разноски понякога в не малък размер.

✓ **Трето** – **откритост**, тъй като всичката информация при общите срещи и индивидуалните срещи в производството по медиация е поверителна и не може да се използва от страните в друго

производство. Ето защо откритостта е функция на поверителността, доколкото страните са свободни да изложат онова, което е истина, което е премис, за да мотивира страните да постигнат разбирателство. Обратно. В съдебния процес всяка страна с оглед изградената от нея процесуална защита е възможно да прецени кои и какви осъществили се или не от обективната истина обстоятелства да изнесе пред съда, за да ги докаже с цел постановяване на изгоден за съответната страна съдебен акт.

✓ **Четвърто – разбирателство**, тъй като при провеждане на срещи (общи или индивидуални) между страните, дори да не се постигне първоначално споразумение, е възможно да се подобрят отношенията им. Това е предпоставка диалогът между тях да се поднови в кратко време след приключване на процедурата по медиация. В този случай дори при първо приключило производство по медиация без споразумение, но при подобрени отношения между страните, следва да се приеме, че и двете страни са направили стъпка напред, за да разрешат създадената между тях ситуация, което може да се приеме за успешна процедура по медиация.

✓ **Пето – неформалност** (без обсъждане на доказателства), защото медиаторът не е съдия и не дава правни съвети и не изследва доказателства – такива, каквито страните представят в едно съдебно производство, за да бъдат оценени и съобразени от решаващия съдебен състав. Причината за това е принципът на доброволността, който презумира, че явилите се страни в производството по медиация знаят точно и ясно какви са в действителност отношенията им и не са необходими документи (например страна „Б“, знае, че е получила от страна „А“ в заем парична сума, но тя решава дали да признае този факт в процедурата по медиация и не е необходимо да се представят доказателства за това). Продукт на този принцип е и възможността медиаторът да не бъде лице с юридическо образование.

На следващо място в Закона за медиация са въведени изискванията относно квалификацията на медиаторите, предвидени са задълженията им и правомощията им. Императивно на медиатора е поставено ограничение за провеждане на процедура по медиация – той може да приеме да участва в нея само ако може да гарантира своята независимост, безпристрастност и неутралност. Регламентирани са

по нормативен ред задължения от морален и етичен характер на медиатора – при осъществяване на дейността си той следва да е не само добросъвестен и да спазва закона, но и поведението му да съответства на добрите нрави и да съобразява процедурните и етичните правила за поведение.

Процедурата по медиация е предвидена като възможност за разрешаване на широк кръг спорове, като дадените примери не са изчерпателни – граждански (делба на наследство), търговски (спор за изпълнението на търговски договори), трудови (спорове относно размера на наложени дисциплинарни наказания), семейни (спорове за родителски права) и административни спорове, свързани с права на потребители, и други спорове между физически и/или юридически лица, включително и когато са презгранични, както и в случаите, предвидени в Наказателно-процесуалния кодекс.

Специфично при решаването на споровете при провеждането на процедура по медиация е и въздействието върху нагласите на страните по отношение на спорното право. Решението постановено в съдебно производство може да не удовлетвори страните, тъй като съдията при постановяване на съдебния акт се ръководи от установените в хода на процеса факти и от приложимия закон. Споразумението постигнато в хода на процедурата по медиация следва да отчита и интересите и потребностите на страните, както и възможностите за изпълнението му. **Това му придава по-висока степен на ефективност в аспекта на защитата на правата на лицата в сравнение със съдебните решения, което е израз на изведения по-горе неправилен принцип „разбирателство“.**

Проблем, свързан с провеждането на процедурите по медиация, е финансовото им осигуряване. В закона не е предвидена възможност за провеждане на процедура по медиация, която да е безплатна за страните (по подобие на адвокатската защита чрез **Националното бюро за правна помощ**). **Заплащането на възнаграждения (такси) на медиатора може да доведе до затруднения и отказ от провеждане на процедури** по медиация за лицата с ниски доходи. Проектите, провеждани в рамките на различни съдебни районни с предоставяне на безплатни медиационни процедури, не са достатъчни (не покриват територията на цялата държава) и в аспекта на периодите на изпълнение

на проектите не са устойчиви, така че да създадат дълготрайно ефективно приложение на медиационните процедури при решаването на правните конфликти между лицата. Въпреки това, доколкото процедурата по медиация е все още един нетрадиционен за нагласата на обществото ни способ за доброволно уреждане на спор, то възможността за безплатност по направление само на гореспоменатите проекти е предпоставка за нейното популяризиране и утвърждаване, което би довело до разкриване на действителния ѝ голям потенциал – не само като средство за уреждане на спор между две страни, **а като способ за подобряване на отношенията между две несъгласни страни**, който би допринесъл за хармонизация помежду им, което от своя страна би повлияло и на околните им при бъдещ спор първо да се опитат да го разрешат по доброволен ред – чрез медиация. По този начин настроенята в социума ни биха се позитивирали, а това ще даде положителни отражения в много направления от живота ни (здравословен статус, финанси, общуване, морал, етика и т.н.).

Заклучение

Европейският съд по правата на човека е дал тълкуване, съгласно което при преценката за въвеждане на ефективно средство за защита по смисъла на член 13 от ЕКПЧ в националното законодателство следва да се вземат предвид кумулирането на възможните средства за защита в националната правна система, а не някоя или всяка от процедурите да се разглежда поотделно (Харис и др. 2015: 925). В този контекст се извежда извод, че регламентираната възможност за провеждане на процедура по медиация и изпълняемостта на постигнатото в нея споразумение от страните може да се разглежда като въведено на национално ниво в законодателството ефективно средство за защита на правата на гражданите.

Наличието на ефективно средство за защита на правата на гражданите в националното законодателство не означава, че то се използва. Необходимо е разясняването на тази процедура за решаване на спорове и промяна на нагласите на лицата за използването ѝ, както и предвиждане *de lege ferenda* безплатност на процедурите по медиация за определени лица по определен кръг от спорове (напр.

родителски права, делби на СИО и наследства, уволнения, включително и дисциплинарни).

Използвана литература

1. Андреева, А., Димитрова, Д. (2019). Специфики на контрола на изпълнителна агенция главна инспекция по труда в контекста на гаранциите за изплащане на трудовото възнаграждение. // Годишник на БСУ, Бургас: Бургаски свободен университет, 40, с. 243-258.
2. Димитрова, Д. (2020). По някои въпроси на административноправната защита на правото на труд. // Правото и бизнесът в съвременното общество. Сборник с доклади от 3-та Национална научна конференция, 13 ноември 2020 г., Варна: Наука и икономика, с. 254-262.
3. Куманова, Е. (2019). Защита на субективните права в българското трудово право. // Сборник с доклади от 1-ва Национална научна конференция „Правото и бизнесът в съвременното общество, Актуални правни предизвикателства в икономиката“, Варна: Наука и икономика, с. 65-73.
4. Петров, Т. (1997). Въведение в политологията, книга втора. Система на основните права на гражданите в демократичната държава. Варна: ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“, с. 29-31.
5. Харис и др. (2015). Право на Европейската конвенция за правата на човека. София: Сиела.

За контакти:

Марияна Ширванян
Административен съд – Варна
irgo@abv.bg
Владимир Данев
Адвокатска колегия, гр.Силистра
lawyer.danev@abv.bg